

VERA KATZ

Prof. dr. Iljas Hadžibegović – Učitelj i prijatelj

Sjećanje na prof. dr. Iljasa Hadžibegovića vezano je za tridesetogodišnje razdoblje – od školske 1976./77. do 2006. godine. Dolazak na treću godinu studija bio je početak upoznavanja, kada je prof. Hadžibegović u zvanju višeg asistenta vodio vježbe iz Istorije naroda i narodnosti Jugoslavije. Bio nam je vrlo blizak i uz osmijeh nas učio jasnoći izražavanja, načinu prezentacije naših kratkih radova na zadane teme, pisanju prikaza i osvrta na knjige i strpljivo nam ukazivao na gramatičke i stilske greške, ali nas je učio i civiliziranom vođenju dijaloga. Njegov odnos prema onima koji su ozbiljno shvatili svoje zadatke bio je prijateljski, primjedbe i sugestije upućivao nam je na način dobrog učitelja, hrabrio nas, ali nas je i vraćao na ponovo pisanje radova, što smo mi zvali popravnim, a sve je to bilo u funkciji dorade zadatka do zadovoljavajuće razine. Mada smo za taj rad s profesorom Hadžibegovićem dobivali samo potpis u indexu, a ne i ocjenu, trudili smo se, pa smo nakon tih vježbi bili mnogo pismeniji a seminarski radovi iz nastavnog predmeta Historije novog vijeka bili su bolji. Slikovito objašnjavanje pojedinih povijesnih procesa ostalo mi je do danas u sjećanju, kao npr. kratke priče o raslojavanju prenapučenih sela, zatim o “famoznom” novom dimnjaku na seoskom imanju, što je imalo za posljedicu daljnje usitnjavanje seoskih posjeda, zatim o neobrazovanosti stanovništva, o solidarnosti u siromaštvu itd, itd. Tumačio nam je i mnoge riječi i pojmove, a za otkrivanje značenja onih koje smo već morali znati upućivao nas na rječnike. Nekim temama profesor Hadžibegović davao je živost tako što nas je upućivao na književne klasike u čijim se djelima plastično opisuju povijesni događaji. Govorio nam je da književnost može dočarati svakodnevni život stanovništva na selu, u gradovima, ukazati na stvaran život i odnose među ljudima. Također, znao je recitirati dijelove nekih pjesama i učiniti ta tri sata vježbi mnogo dinamičnijim, a nas zadiviti nad spoznajom koliko se pojedine pjesme, romani, kratke priče i historiografska djela isprepliću u istraživanjima. Iz tog vremena u sjećanju su ostala i druženja na pauzama između sati kada profesor nije odlazio u svoj kabinet već je ostajao s nama na hodniku i vodio razgovore o studentskom standardu, mogućnostima stipendiranja, kreditiranja i sličnom.

Dvadeset godina nakon studija ponovo sam srela profesora Hadžibegovića na projektu “Slovinci na prostoru nekadašnje Jugoslavije izvan Slovenije” u organizaciji

Instituta za nacionalna vprašanja iz Ljubljane. To je bilo vrijeme neposredno poslije rata kada smo se pokušavali vratiti istraživanjima. Bilo je lijepo ponovo slušati profesora Hadžibegovića i njegove upute jer je bio vrsni znalac socijalne historije. I na tom je projektu pokazao svoje učiteljske sposobnosti. Završni rukopis trebalo je poslati na disketi uz printanu verziju što je u prvi mah za mene bilo šokantno, a zatim neshvatljivo da se tako nešto zahtijeva neposredno nakon rata od ljudi bez novčanih mogućnosti za pohađanje tečajeva i kupovinu računala. U tom trenutku zajedno smo se našli pred novim tehnološkim izazovom. Prije nego što sam odlučila odustati od posla, profesor Hadžibegović je pretpostavljao da ću ja to i javno izreći – pokazalo se da me je dobro poznao – pa me je tiho savjetovao. Kao iskusan učitelj i dobar prijatelj rekao mi je da se moram prilagoditi novim tehnikama ukoliko mislim nastaviti raditi i uputio me na mogućnost prijave projekta kod *Sorosa*. Naglasio je da od tog honorara mogu kupiti računalo jer ubuduće bez njega neću moći raditi ni druge projekte. Naravno, poslušala sam ga. To je opet bio prof. dr. Iljas Hadžibegović u ulozi velikog učitelja i prijatelja, iskrenog i otvorenog u situacijama kada se osjetite nemoćnim ili malodušnim pred nekim zadacima ili pred nečim nepoznatim.

Najviše vremena s profesorom Hadžibegovićem provela sam razgovarajući i radeći na pripremi doktorske disertacije o društvenom i ekonomskom razvoju Bosne i Hercegovine u razdoblju od 1945. do 1953. godine. Profesor Hadžibegović bio mi je mentor. Njegovo poznavanje događaja, socijalne historije, ekonomskog razvoja i mnogo toga potrebnog za spoznavanje tog perioda bilo je od neprocjenjive vrijednosti za moj rad. O kvalitetama profesora Hadžibegovića kao znanstvenika čuli smo danas mnogo toga, a ja ovdje želim ukazati na još jedno njegovo inzistiranje pri izradi nekih tema, a to je naglašavanje važnosti statističkih podataka za historijsku znanost. Teško bi bilo ponoviti sve savjete koje je profesor Hadžibegović davao tijekom mentorskog vođenja. Prisjetit ću se samo nekih. Govorio je kako su važna istraživanja nadnica i cijena, rađanja i umiranja, uspona i padova u proizvodnji, postupaka pri izboru i glasovanju, ispitivanja razine društvenog standarda, ali da i mnoge druge masovne pojave iskazuju potencijalnu potrebu za podacima koji se mogu kvantificirati. Nakon toga bi dodao: "Ali, to su samo kosti, tome treba dodati i meso koje ćete naći u arhivskoj građi." Govorio je da su brojevi čudna stvar, a u jednoj bilješci s konzultacija zapisala sam njegovu ideju da bi bilo korisno brojiti i određene ključne riječi u tekstovima i govorima političara iz tog vremena te bi uspoređivanje brojeva, odnosno veličina, pomoglo u opisu predmeta istraživanja. Tako bi se dobili odgovori na pitanja koja postavljaju povjesničari. U periodu pisanja doktorata prebrojavanje ključnih riječi bilo je nezamislivo, ali danas mi se čini da bi to bilo izvodljivo, a analiza tekstova na taj način sigurno bi dala vrlo zanimljive rezultate. Naravno, spominjanjem bilo koje teme izviru i sjećanja na profesorove komentare, sugestije, savjete i slično. To je bilo dugo poznanstvo, a u određenim razdobljima i vrlo intenzivna suradnja.

Ta je tri desetljeća, s određenim pauzama, prof. Hadžibegović obilježio u mom životu. Bio mi je učitelj u mnogim situacijama, od davanja savjeta vezanih za pisanje zadataka tijekom studentskih vježbi, preko onih kako naći prvo uposlenje, do onih u vezi s pisanjem doktorske disertacije. Svakako, mnogo toga ostat će neizrečeno i nezabilježeno. Kada se usporede ova tri perioda našeg, slobodna sam reći, druženja, tada moram reći da je studentsko razdoblje bilo najljepše. Bili smo mladi, uspješni, s puno vremena za učenje, za večernje i dnevne izlaske, zatim duge razgovore kao da danu nema kraja, razmjenu knjiga, informacija, ispitnih pitanja, za otvorenost u međusobnom komuniciranju. U tu našu mladost profesor Hadžibegović se savršeno uklapao. Pun entuzijazma, tada je pisao doktorsku disertaciju, imao dvije male kćerkice o kojima je pričao s mnogo ljubavi. I one su bile dio naših razgovora kada je profesor govorio kako ćemo i mi saznati što je to ljubav prema djeci, ali moramo još malo odrasti. Međutim, najviše razgovora o ljepšim ili manje ljepšim životnim trenucima, ostat će zapisano u srcu, u sjećanju na izvrsnog učitelja i dobrog prijatelja – prof. dr. Iljasa Hadžibegovića.